

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ НАРОДОЗНАВСТВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою
Інституту народознавства
НАН України
протокол № 5
від «17» травня 2016 року

Голова вченої ради
Інституту народознавства
НАН України,
академік НАН України

 С.П. Павлюк

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	03 – ГУМАНІТАРНІ НАУКИ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	032 – ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ
РІВЕНЬ ОСВІТИ	ТРЕТІЙ (ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ)

ЛЬВІВ – 2016

Профіль програми Доктор філософії в області етнологія	
Тип диплома та обсяг робіт	Диплом доктора філософії, перший науковий ступінь, 4 академічних роки, 60 кредитів ЕКТС
Наукова установа	Інститут народознавства НАН України, м. Львів
Акредитуюча інституція	Міністерство освіти і науки України, Україна, пр. Перемоги, 10, м. Київ, 01135
Період акредитації	2016 рік
Рівень програми	QF for ENEA – третій цикл, EQF for LLL – 8 рівень; НРК України – 8 рівень
А Мета програми	
	Забезпечити, на основі ступеня магістра, підготовку наукових кадрів у сфері гуманітарних наук шляхом здобуття ними компетентностей, достатніх для виконання оригінальних наукових досліджень, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, а також їх підтримку в ході підготовки та захисту дисертації.
В Характеристика програми	
1	Предметна область (галузь знань) Гуманітарні науки 032 Історія та археологія
2	Фокус програми: загальний/ спеціальний Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти за Законом України «Про вищу освіту», восьмий кваліфікаційний рівень Національної рамки кваліфікацій. Загальний. <i>Дослідження:</i> <ul style="list-style-type: none"> • змістовних аспектів етнографічного районування; • принципів етнографічного районування; • явищ матеріальної, духовної культури та їх картографування; • уточнення меж етнографічних районів на матеріалах з окремих тем; • зміни етнографічних меж у хронологічній перспективі; • теоретико-методологічних аспектів етногенезу; • основних понять етнології та їх змісту; • наукових концепцій походження українців; • головних етапів етногенезу українців; • етномаркерів поведінкових стереотипів; • трансформаційних етнокультурних процесів сьогодення; • політичних, соціальних, культурних та економічних факторів етногенезу; • особливості функціонування українського етносу на різних етапах етнічної історії; • особливості формування і розвитку народного будівництва поселень, садиб, традиційних споруд; • чинників, які обумовили локальні особливості народного будівництва; • основних теоретичних підходів і концепцій щодо етногенезу сакрального будівництва; • архітектурно-конструктивних рішень традиційних споруд; • пам'яток народної архітектури;

- соціокультурного контексту генези народного будівництва;
- теорії та методології етнології;
- основних напрямів етнології;
- основних теорій етносу;
- факторів утворення етносу;
- основних концепцій етногенезу;
- вертикальної та горизонтальної стратифікації етносів;
- взаємозв'язку між етносом, культурою та мовою;
- етнічних процесів сучасності;
- природи та характеру міжетнічних конфліктів, способів їх подолання;
- змісту і значення різних етнокультурних процесів;
- етнічних процесів та міжетнічних відносин;
- способів міжетнічних комунікацій
- світоглядних уявлень народів світу;
- культурної антропології;
- міжетнічних взаємовпливів на теренах сучасної України;
- матеріальної та духовної культури українців та інших етносів;
- методики та методології польових досліджень;
- понятійного апарату і термінології етнічної антропології;
- антропологічних даних як джерела історико-культурознавчої інформації;
- антропологічної структури давнього та середньовічного населення історичних українських земель;
- результатів провідних вчених в царині антропології українського народу;
- методів і підходів, що їх застосовували в процесі досліджень антропологічного складу українців;
- антропологічного районування території України;
- історичних витоків антропологічних особливостей українського народу;
- етнічної антропології;
- антропологічної структури давнього та середньовічного населення історичних українських земель;
- антропологічної структури сучасних українців;
- ролі окремих компонентів у формуванні антропологічного складу українського народу.

Спеціальний.

Дослідження:

- характерних етнолокальних особливостей складових Північного, Південно-Західного та Південно-Східного історико-етнографічних регіонів України;
- приналежності конкретної території (населених пунктів) до одного із етнографічних районів, контактної зони чи етнічного пограниччя;
- історії зародження етнографії як науки на українських землях;
- процесів початкового розгортання народознавчих вивчень в політично розчленованій Україні;
- розвитку народознавчих досліджень у XIX – на початку XXI ст.;
- специфіки діяльності етнологічних центрів у найбільших українських містах (Львові, Києві, Одесі, Харкові, Дніпрі та

		<p>ін.);</p> <ul style="list-style-type: none"> • академічних, університетських, музейних етнологічних центрів; • етнографічної науки в емігрантських/діаспорних спільнотах; • внеску іноземців до української етнографії; • напрямків сучасних досліджень української етнології, їх стану та перспективи; • історично-політично-економічної складової у різних етнологічних наукових процесах. • особливостей сучасних рас та етнічних груп; • ролі антропологічних джерел у вивченні етогенетичних процесів; • сучасних принципів та методики проведення антропологічних чи етнологічних досліджень; • міфологічних уявлень слов'янських етносів, українців; • трудової міграції з України; • трансформації соціокультурного простору в умовах глобалізації; • повсякденних практик різних соціальних груп у специфічних культурно-історичних та соціально-економічних контекстах; • міжетнічних відносин та мультикультурних процесів кінця ХІХ – початку ХХІ ст.; • динаміки соціальних ідентичностей в регіональній, національній і транснаціональній перспективах; • етнологічних субдисциплін: етолінгвістики, етосоціології, етопсихології, етоархеології тощо; • постколоніальних студій; • гендерних студій, жіночої/феміністської історії, квір-теорії; • міграційних студій; • усної історії, соціолінгвістики, теорії смислів.
3	Орієнтація програми	Дослідницька і прикладна. Наукові дослідження та продукування нових знань в галузі гуманітарних наук; розробка ефективних практик, механізмів міжнаціональних відносин та залагодження етнічних конфліктів, які матимуть широке практичне застосування.
4	Особливості програми	Програма спрямована на розширення та поглиблення теоретико-методологічного та науково-методичного базису розвитку етнологічних та соціокультурних досліджень. Знання і вміння отримані в сфері етнології дозволять налагодити співробітництво із закладами системи Міністерства освіти і науки України, бізнес сектором, міжнародними організаціями, закордонними науковими установами та навчальними закладами.
С Працевлаштування та продовження освіти		
1	Працевлаштування	<p>Наукова та викладацька діяльність у сфері гуманітарних наук. Наукова, адміністративна та управлінська діяльність в закладах науки, освіти, в органах влади усіх рівнів та бізнес-секторі.</p> <p>Посади згідно класифікатору професій України: Законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі). Директор науково-дослідного інституту (1210.1); Голова ради (науково-технічної, наукової, експертної) (1237.1) Завідувач (начальник) відділу (науково-дослідного) (1237.2), головний фахівець науково-дослідного підрозділу (1237.1),</p>

		<p>Начальник (завідувач) сектору (науково-дослідного) (1237.2), Керівник проектів та програм (1238).</p> <p>Професіонали: викладачі вищих навчальних закладів (2310): Докторант, Доцент, Професор кафедри (2310.1), асистент, Викладач вищого навчального закладу (2310.2).</p> <p>Інші професіонали (24): Молодший науковий співробітник (археографія, археологія, географія, кримінологія, палеографія, соціологія) (2442.1), Молодший науковий співробітник (архівна справа, музеєзнавство) (2431.1), Молодший науковий співробітник (філософія, історія, політологія) (2443.1), Науковий співробітник (археографія, археологія, географія, кримінологія, палеографія, соціологія) (2442.1), Науковий співробітник (архівна справа, музеєзнавство) (2431.1), Науковий співробітник (філософія, історія, політологія) (2443.1), Науковий співробітник-консультант (філософія, історія, політологія) (2443.1), Етнолог (2442.2).</p> <p>Місця працевлаштування. Посади у відділах та підрозділах наукових установ, профільних кафедрах університетів. Відповідні робочі місця (наукові дослідження та управління) підприємств, установ та організацій.</p>
2	Продовження освіти	<p>Навчання впродовж життя для розвитку і самовдосконалення в науковій та професійній сферах діяльності, а також в інших споріднених галузях наукових знань:</p> <ul style="list-style-type: none"> - підготовка на 9-ому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій в галузі гуманітарних наук; - навчання на 8-ому кваліфікаційному рівні Національної рамки кваліфікацій в споріднених спеціальностях; - освітні програми, дослідницькі гранти та стипендії, що містять додаткові наукові та освітні компоненти.
D	Стиль та методика навчання	
1	Підходи до викладання та навчання	<p>Основними підходами до викладання та навчання аспірантів є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - використання лекційних курсів, семінарів та консультацій із запланованих дисциплін; - самостійну роботу з джерелами інформації у бібліотеці Інституту та у наукових бібліотеках України; - використання дистанційних курсів навчання та електронних ресурсів за допомогою мережі Інтернет; - індивідуальні консультації фахівців Інституту, інших установ НАН України, профільних вищих навчальних закладів; - залучення до консультування аспірантів провідних фахівців профільної галузі; - інформаційна підтримка участі аспірантів в конкурсах на отримання наукових стипендій і грантів; - активна робота аспірантів у складі проектних команд, при виконанні держбюджетних та госпдоговірних тем, участь у розробці звітних матеріалів, реєстраційних та облікових документів.
2	Система оцінювання	<p>Система оцінювання знань освітньої програми передбачає здійснення поточного та підсумкового контролю.</p> <p><i>Поточний</i> контроль проводиться у формі тестів, роботи на практичних заняттях, виступів на семінарах та конференціях,</p>

		<p>підготовки наукових звітів.</p> <p><i>Підсумковий</i> контроль передбачає диференційований залік або усний іспит. Аспірант вважається допущеним до підсумкового контролю з дисциплін освітньо-наукової програми, якщо він виконав всі види робіт, передбачені навчальним планом з цієї дисципліни.</p>
3	Форма контролю успішності навчання аспірантів/здобувачів	<p>Аспіранти/здобувачі проходять щорічну атестацію шляхом звітування на засіданні профільного відділу та Вченої ради Інституту про хід виконання освітньо-наукової програми та індивідуального плану, включаючи опубліковані наукові статті та виступи на конференціях.</p> <p>Остаточним результатом навчання аспірантів/здобувачів є повне виконання освітньо-наукової програми, необхідний перелік опублікованих за результатами досліджень наукових праць, у тому числі в зарубіжних виданнях та таких, що індексуються у наукометричних базах, апробація результатів на наукових конференціях, належним чином оформлений рукопис дисертації та представлення її на спільне засідання відділів Інституту або до розгляду в спеціалізовану вчену раду для отримання наукового ступеня доктора філософії в галузі 03 – Гуманітарні науки, зі спеціальності 032 – Історія та археологія.</p>
Е		Програмні компетентності
1	Загальні (універсальні)	<ul style="list-style-type: none"> • Аналіз та синтез. Здатність до аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів. • Гнучкість мислення. Набуття гнучкого мислення, відкритість до застосування фізичних знань та компетентностей в широкому діапазоні можливих місць роботи та повсякденному житті. • Групова робота. Здатність виконувати дослідження в групі під керівництвом лідера, подібні навички, що демонструють здатність до врахування строгих вимог дисципліни, планування та управління часом. • Комунікаційні навички. Здатність до ефективної комунікації та до представлення складної комплексної інформації у стислій формі усно та письмово, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології та відповідні технічні терміни. • Популяризаційні навички. Уміння спілкуватися із нефаківцями, певні навички викладання. • Етичні установки. Дотримання етичних принципів як з точки зору професійної чесності та порядності.
2	Фахові	<ul style="list-style-type: none"> • Глибокі знання та розуміння: здатність аналізувати явища та процеси суспільного життя, з точки зору фундаментальних загальнонаукових принципів і знань а також на основі спеціальних методів дослідження соціально-культурних та етнічних процесів і явищ. • Розв'язання проблем. Здатність розв'язувати широке коло проблем та задач шляхом розуміння їх фундаментальних основ та використання як теоретичних, так і експериментальних методів, засвоєних з освітньо-наукової програми. • Обчислювальні навички. Здатність використовувати

		<p>відповідне програмне забезпечення (пакети даних, спеціальні програми) та великі масиви статистичної інформації для здійснення крос-культурних досліджень.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Здатність до навчання. Здатність шляхом самостійного навчання освоїти нові області, використовуючи здобуті фахові знання.
F	Програмні результати навчання	
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Знання</i> іноземної мови, на рівні достатньому для презентації наукових результатів в усній та письмовій формах, <i>розуміння фахових</i> наукових та професійних текстів, <i>вміння та навички</i> спілкуватися в іншомовному науковому і професійному середовищі. • <i>Знання</i> методів наукових досліджень та <i>вміння</i> їх використовувати на належному рівні; <i>вміння</i> розшукувати, опрацьовувати, аналізувати та синтезувати отриману інформацію (наукові статті, науково-аналітичні матеріали, бази даних тощо). • <i>Знання</i> теорії і <i>розуміння</i> методології та методики етнологічних досліджень, принципів комплексного підходу, етапів застосування комплексного підходу при дослідженні етнографічних явищ, <i>вміння</i> використовувати методи структурно-функціонального, порівняльно-типологічного, крос-культурного характеру при вирішенні наукових завдань; • <i>Знання</i> змісту і порядку розрахунків основних кількісних наукометричних показників ефективності наукової діяльності (індекс цитування, індекс Гірша (h-індекс), імпакт-фактор (ІФ, або IF)); <i>вміння</i> працювати з сучасними бібліографічними і реферативними базами даних, а також наукометричними платформами. • <i>Знання і вміння</i> використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, комп'ютерні засоби та програми при проведенні наукових досліджень. • <i>Вміння та навички</i> працювати з сучасними бібліографічними і реферативними базами даних, а також наукометричними платформами (наприклад, Scopus, Web of Science, Index Copernicus, Web of Knowledge, PubMed, Mathematics, Springer, Agris, GeoRef та ін.). • <i>Знання, розуміння, вміння та навички використання</i> правил цитування та посилання на використані джерела, правил оформлення бібліографічного списку, <i>розуміння</i> змісту і порядку розрахунків основних кількісних наукометричних показників ефективності наукової діяльності (індекс цитування, індекс Гірша (h-індекс), імпакт-фактор (ІФ, або IF)). • <i>Знання</i> термінів і понять етнографічного районування (регіон, район, етнографічна, локальна група); принципів етнографічного районування (діалектологічні особливості, за явищами матеріальної та духовної культури, наявність самосвідомості, субетнонімів тощо); характерних етнолокальних особливостей складових Північного (Полісся), Південно-Західного (Бойківщина, Буковина, Волинь, Гуцульщина, Лемківщина, Надсяння, Низинне Закарпаття, Опілля, Поділля) та Південно-Східного (Середнє Подніпров'я, Слобожанщина, Південь) історико-етнографічних регіонів України. • <i>Вміння</i> здійснювати картографування явищ матеріальної та духовної культури; використовувати дослідницький інструментарій для уточнення меж етнографічних районів на матеріалах з окремих народознавчих тем; здійснювати соціокультурне моделювання зміни етнографічних меж у хронологічній перспективі; на основі емпіричних етнографічних даних визначати приналежність конкретної території (населених пунктів) до одного із етнографічних районів, контактної зони чи етнічного пограниччя. • <i>Знання</i> теоретико-методологічних аспектів етногенезу; основних понять та їх змісту (етнос, етногенез, нація, етнічність); наукових концепцій походження 	

українців; головних етапів етногенезу українців у контексті європейської історії; етномаркерів поведінкових стереотипів; трансформаційних етнокультурних процесів сьогодення.

- *Вміння* аналізувати та пояснювати політичні, соціальні, культурні та економічні фактори етногенезу; характеризувати особливості функціонування українського етносу на різних етапах етнічної історії; застосовувати отримані знання у сфері наукових досліджень та професійній діяльності.

- *Знання* особливостей формування і розвитку народного будівництва поселень, садіб, традиційних споруд; чинники, які обумовили локальні особливості народного будівництва; основні теоретичні підходи і концепції щодо етногенезу сакрального будівництва; ключові параметри порівняльного аналізу архітектурно-конструктивних рішень традиційних споруд; особливості методики дослідження пам'яток народної архітектури.

- *Вміння* викладати усно і письмово своє бачення етногенезу розвитку народного будівництва; поважно ставитися до праць попередників, коректно використовувати їх інформацію з народного будівництва; розглядати в соціокультурному контексті генезу народного будівництва.

- *Знання* основних напрямів етнології (еволюціонізм, дифузійнізм, соціологічна школа в етнології, функціоналізм, структурний функціоналізм, школа історичної етнології в США, етнопсихологія, структуралізм, культурний релятивізм, неоеволюціонізм); основних теорій етносу; фактори утворення етносу; основних концепцій етногенезу; вертикальної та горизонтальної стратифікації етносів; взаємозв'язки між етносом, культурою та мовою; етнічних процесів сучасності; природи та характеру міжетнічних конфліктів.

- *Вміння* аналізувати теоретичну літературу з етнології, визначати її належність до наукової школи та напрямку; з'ясовувати зміст і значення різних етнокультурних процесів; застосовувати знання з теорії етнології для вироблення рекомендацій щодо способів міжетнічних комунікацій та залагодження міжетнічних конфліктів.

- *Знання* понятійного апарату і термінології етнічної антропології; пізнавальних можливостей антропологічних даних як джерела історико-культурознавчої інформації; антропологічної структури давнього та середньовічного населення історичних українських земель; результатів досліджень провідних вчених в царині антропології українського народу; методів і підходів, що їх застосовували в процесі досліджень антропологічного складу українців; антропологічного районування території України; історичних витоків антропологічних особливостей українського народу.

- *Вміння* оперувати основними термінами та поняттями етнічної антропології; охарактеризувати антропологічну структуру населення давнього та середньовічного населення історичних українських земель; застосовувати антропологічні дані в процесі вивчення та аналізу етнічної історії України; охарактеризувати антропологічну структуру українців; визначити роль окремих компонентів у формуванні антропологічного складу українського народу.

- *Знання* історії зародження етнографії як науки на українських землях; процесів початкового розгортання народознавчих вивчень в політично розчленованій Україні; розвитку народознавчих досліджень у ХІХ – на початку ХХІ ст.; специфіку діяльності етнологічних центрів у найбільших українських містах (Львові, Києві, Одесі, Харкові, Дніпрі та ін.), включаючи академічні, університетські, музейні центри, а також емігрантську/діаспорну спільноти та внесок іноземців до української етнографії; напрямки сучасних досліджень української етнології, їх стан та перспективи. *Вміння* отримувати етнографічну інформацію з архівних джерел, періодики, епістолярію; визначити актуальний напрямок наукових досліджень та доповнити власну роботу історіографічним матеріалом;

встановлювати історично-політично-економічну складову у різних етнологічних наукових процесах.

- *Знання* особливостей сучасних рас та етнічних груп; ролі антропологічних джерел у вивченні етогенетичних процесів; сучасних принципів та методики проведення антропологічних чи етнологічних досліджень. *Вміння* використовувати зібрані польові антропологічні та етнографічні матеріали у наукових дослідженнях; самостійно збирати емпіричні дані, опрацьовувати їх та презентувати у формі наукових досліджень (повідомлення, статті, монографії, дисертації).

- *Знання* змісту основних понять етнопсихології: етнос, нація, культура, культурна трансмісія, психічний склад етносу, національний характер, менталітет, етнічна свідомість, етнічна самосвідомість, етнічна ідентичність, маргінальність, етнічна диспозиція, етнічна установка, етнічний стереотип, аутостереотип, гетеростереотип, етнічний конфлікт; чому між етносами виникають конфлікти і яким чином вони регулюються; що таке етнічна самосвідомість і як вона виражається у міжетнічних стосунках; *Вміння* застосовувати різні методи для дослідження психологічних особливостей етносу; пропонувати шляхи та способи подолання етнічного конфлікту; консультивати щодо особливостей комунікації з представниками різних етнічних спільностей; визначати психічні особливості людей різних культур; ідентифікувати індивідуально-психологічні особливості людини.

- *Знання* базових категорій народної релігійності; сутності і значення релігії як психологічного і соціального феномену; особливостей психології релігійної людини. *Вміння* об'єктивно оцінювати різноманітні релігійні явища, процеси в суспільстві; проводити дослідження народної релігійності; аналізувати статистичні дані, які стосуються релігійних проявів.

**Керівник проектної групи
(гарант освітньо-наукової програми):**

Директор ІН НАН України,
академік НАН України, професор

 С.П. Павлюк

Члени проектної групи:

Завідувач відділу ІН НАН України,
д.і.н., професор

 Я.М. Тарас

Провідний наук. сп. ІН НАН України
д.і.н., професор

 С.П. Сегеда

Провідний наук. сп. ІН НАН України,
д.філол.н.

 Р.Ф. Кирчів